

FILOLOŠKI PRISTUP POUČAVANJU HRVATSKOGA KAO INOGA JEZIKA

Sanda Lucija Udier

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
sanda.lucija.udier@gmail.com

Poučavanje studenata filoloških studijskih grupa sa stranih sveučilišta hrvatskomu kao inomu jeziku ima svoje mjesto u kroatistici kao nacionalnoj filologiji jer hrvatsku kroatistiku otvara prema inozemstvu i približava njezine sadržaje inozemnim stručnjacima i znanstvenicima. Premda je kroatistika kao nacionalna filologija, bilo da je riječ o jezikoslovnoj bilo da je riječ o metodičkoj grupi predmeta, pretežito orijentirana na proučavanje i poučavanje hrvatskoga jezika iz perspektive izvornih govornika (dakle hrvatskoga kao prvoga jezika) i premda većina kroatističkih znanstvenih istraživanja ima više teorijski nego primijenjeni karakter, znanstvena istraživanja provedena u njezinu okrilju služe kao najvažniji i najzastupljeniji resurs u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika.

U radu će biti prikazano na koji način kroatistika kao nacionalna filologija implicitno utječe na poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika posredno sudjelujući u oblikovanju takozvanoga filološkoga pristupa njegovu poučavanju koji se provodi na Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik.

Većina suvremenih pristupa poučavanju inoga jezika ima uporište u primijenjenoj lingvistici (Ellis i Shintani 2014, Loewen 2015) i polazi od konkretnih komunikacijskih potreba studenata kojima je namijenjen program za učenje inoga jezika. To znači da su suvremeni pristupi poučavanju inoga jezika orijentirani uglavnom na stvaranje preduvjeta za ostvarivanje praktične komunikacije na tome jeziku te u skladu s time uglavnom ne obuhvaćaju filološke sadržaje. Za razliku od toga filološki pristup poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika, koji se provodi na Croaticumu i na pojedinim inozemnim kroatističkim i slavističkim studijima, obuhvaća i integrira filološke i šire kulturne sadržaje i na taj

način pridonosi pozicioniranju hrvatske nacionalne filologije u suvremenoj internacionalnoj i interdisciplinarnoj kroatistici, slavistici i, najšire shvaćeno, humanistici.

Ključne riječi: hrvatski kao ini jezik, poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika, filološki pristup

1. UVOD

Kroatistiku, kao i svaku drugu filologiju, provizorno se može podijeliti na dio koji se bavi proučavanjem jezika, književnosti i kulture i dio koji se bavi njihovim poučavanjem. Veze između tih dvaju aspekata filološkoga znanstvenoga područja inherentne su i mnogostruke budući da rezultati znanstvenih proučavanja jezika, književnosti i kulture oblikuju sadržaj i način njihova poučavanja u nastavi, a proces se odvija u dva smjera jer poučavanje novih generacija iz kojih se profiliraju stručnjaci u nastajanju uvjetuje smjer i razvitak budućih znanstvenih proučavanja.

Poučavanje hrvatskoga jezika, književnosti i kulture može se podijeliti na poučavanje namijenjeno izvornim govornicima i poučavanje namijenjeno neizvornim govornicima, a potonje se naziva poučavanjem hrvatskoga kao inoga jezika (kraticom HIJ). Poučavanje HIJ-a obuhvaća poučavanje svih kategorija neizvornih govornika koji uče hrvatski jezik: one koji hrvatski uče kao strani, one koji ga uče kao drugi i one koji ga uče kao nasljedni jezik (Udier 2014c: 142–143).

Mjesto poučavanja HIJ-a u nacionalnoj filologiji i njegov odnos s njom vidi se u osnovnim odrednicama poučavanja HIJ-a pristupom koji se naziva filološkim. U radu će biti prikazano kakvu ulogu imaju sadržaji nastali u okrilju nacionalne filologije u oblikovanju filološkoga pristupa poučavanju HIJ-a i posljedično kakvo je mjesto HIJ-a u suvremenoj kroatistici kao nacionalnoj filologiji.

2. POUČAVANJE HRVATSKOGA KAO INOGA JEZIKA NA CROATICUMU U PROŠLOSTI I SADAŠNJOSTI – OD JEZIČNOGA TEČAJA DO AKREDITIRANOGA SVEUČILIŠNOGA MODULA

Na početku dvadeset prvoga stoljeća Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik, osnovan 1962. godine, imao je iza sebe već gotovo 40 godina djelovanja na području poučavanja HIJ-a te je među njegovim lek-

torima nastupila smjena generacija (Cvitanušić Tvico i Đurđević 2012: 124). Promjena nastavnog osoblja ujedno je značila i promjenu pristupa poučavanju HIJ-a, što znači da je postupno napuštena audio-vizualna globalno-strukturalna metoda po kojoj se nastava izvodila u prvih tridesetak godina poučavanja (Cvitanušić Tvico i Đurđević 2012: 123) te se artikulirao pristup koji je bio utemeljen na suvremenim primijenjenolingvističkim, prije svega glotodidaktičkim i psiholingvističkim, spoznajama i rezultatima istraživanja. Prvo desetljeće dvadeset prvog stoljeća u kroatistici karakterizira, između ostaloga, nagao i zamašan razvitak znanstvenog proučavanja HIJ-a (Jelaska i suradnici 2005, Cvikić 2007a) koji je praćen razvitkom znanstvene terminologije povezane s tim područjem (Cvikić 2007b, Medved Krajnović 2009). Lektori i fonetičari zaposleni na Croaticumu uključuju se u znanstveno proučavanje HIJ-a (Korajac i Salak 2012), čime se dokida diskrepancija između ekstenzivnog poučavanja HIJ-a s jedne strane i nedostatka znanstvenih istraživanja koja bi predstavljala uporište poučavanju HIJ-a s druge strane, a koja je sve dotad postojala na Croaticumu. Velik broj znanstvenih istraživanja o poučavanju HIJ-a koja su proveli stručnjaci koji se njime bave u praksi implicitno ukazuje na stav da poučavanje HIJ-a treba imati uporište u rezultatima znanstvenih istraživanja iz područja jezikoslovne kroatistike (prije svega standardnoga hrvatskoga jezika i metodike nastave hrvatskoga jezika) i primijenjene lingvistike (ponajprije psiholingvistike i glotodidaktike, ali i drugih podvrsta primijenjene lingvistike kao što su korpusna lingvistika, pragmalingvistika, jezik za posebne namjene, sociolingvistika, kontrastivna lingvistika, kognitivna lingvistika i druge) kako bi poučavanje bilo kvalitetno i svrsishodno te kako bi se postigla akademska razina prikladna za suvremenu sveučilišnu jezičnu nastavu. Kao rezultat sretna spoja rezultata znanstvenih istraživanja i spoznaja proisteklih iz nastavne prakse u poučavanju HIJ-a nastali su sveučilišni udžbenici i vježbenice za hrvatski jezik razine od A2+ do C1 prema *Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezika* (ZEROJ 2005), kao i udžbenik hrvatske kulture u hrvatskom i engleskom izdanju (Udier 2014b, ur; Udier 2016, ur.). Činjenica što rad na udžbenicima ne prestaje nego stalno nastaju novi udžbenici te se osuvremenjuju postojeći, što je vidljivo iz velikog broja novih i promijenjenih izdanja objavljenih udžbenika (Čilaš-Mikulić, Gulešić Machata, Pasini i Udier 2006, ²2008, ³2013; Čilaš-Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2008, ²2016; Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2011, ²2012 i ³2014; Udier 2014a, Udier 2014b, Udier i Gulešić Machata 2014; Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2015), pokazuje implicitan stav njihovih autora

kako se sadržaj i način poučavanja ne smiju “zamrznuti” u obliku koji je prikladan za određeno vrijeme i određenu razinu teorijskih i primijenjenih znanstvenih spoznaja, već da se trebaju mijenjati paralelno s promjenama u teoriji i primjeni jezikoslovnih, glotodidaktičkih i kulturoloških istraživanja, kao i da se trebaju stalno iznova prilagođavati svojim novim i uvijek različitim recipijentima. I po tome se poučavanje na Croaticumu od početka 21. stoljeća razlikuje od poučavanja kakvo je prevladavalo u 20. stoljeću kada se inzistiralo na stalnoj primjeni audio-vizualne globalno-strukturalne metode onakve kakva je bila izvorno osmišljena u šezdesetim godinama prošloga stoljeća (Cvitanišić Tvico i Đurđević 2012: 123), čak i nakon što je s vremenom izgubila na aktualnosti i učinkovitosti.

Međutim da bi kvalitetni i suvremeni udžbenici za poučavanje HIJ-a mogli biti napisani, trebalo je u pripreмноj fazi obaviti mnoge organizacijske i stručne poslove te provesti mnoga temeljna istraživanja, prva i pionirska u tome području. Trebalo je istražiti i utvrditi progresiju poučavanja jezičnoga gradiva za svaku pojedinu razinu jer je progresija poučavanja ključan element oblikovanja nastave koji je osobito osjetljiv kad je riječ o poučavanju na nižim razinama jezične kompetencije (Udier i Čilaš 2005: 127). Osim progresije poučavanja jezičnoga gradiva trebalo je osmisliti i programski razraditi tematski sadržaj nastave (tekstove s ciljanim temama i leksik koji se poučava i uvježbava) te ga glotodidaktički obraditi. U razrađivanju tematskoga sadržaja nastave isprva su znatno pomagali opisivači pojedinih razina jezične kompetencije u ZEROJ-u (2005) sve dok nisu bili izrađeni posebni opisni okviri razina B1 i B2 za HIJ (Grgić, Gulešić Machata i Nazalević Čučević ur. 2014. i Gulešić Machata i Grgić ur. 2015.) koji su donijeli znatno konkretnije, preciznije i detaljnije opise sadržaja koji treba uključivati poučavanje na pojedinim razinama. Osim jezičnoga gradiva bilo je potrebno osmisliti i sadržaje hrvatske kulture, akademske i svakodnevnog (Novak Milić 2014: 336), koji će biti obrađivani u sklopu jezične nastave kako bi se kod studenata razvijala međukulturna kompetencija (Novak Milić i Gulešić Machata 2006: 70). Osim na jezičnoj nastavi hrvatski su se kulturni sadržaji prezentirali i u posebnim tematskim predavanjima koja su održavali stručnjaci za pojedina područja hrvatske kulture (etnologiju, književnost, povijest, povijest umjetnosti, film, politički sustav i druge), a predavanja su s vremenom prerasla u sveučilišne kolegije. Za sve navedene kolegije (jezične vježbe i govorne vježbe te za kolegije iz hrvatske kulture) bilo je potrebno osmisliti i razviti način provjeravanja usvojenosti sadržaja obrađenih na nastavi, posebice način provjeravanje jezičnoga znanja (Udier i Jelaska 2008)

kako za potrebe nastave na Croaticumu (završni ispiti) tako i za testiranje jezičnoga znanja za građanstvo za različite svrhe (stalni boravak, hrvatsko državljanstvo, upisi na fakultete u Republici Hrvatskoj i slično) koji se također provode na Croaticumu (Čilaš Mikulić i Udier 2013).

Kako bi se djelatnost Croaticuma uklopila u sustav studiranja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, izrađen je i akreditiran njegov program kao dvosemestralni samostalni sveučilišni modul s nazivom Hrvatski kao drugi i strani jezik, a postupak akreditacije uspješno je okončan 2014. godine. U sklopu izrade programa bili su definirani ishodi prvo na razini cijeloga programa te posljedično na razini svih njegovih kolegija. Samostalni modul Hrvatski kao drugi i strani sastoji se od šest razina jezičnih vježbi i šest razina govornih vježbi koje se izvode u svakome semestru te kroatističkih kolegija i kolegija iz hrvatske kulture. U zimskom se semestru izvode kolegiji iz hrvatske kulture na engleskom jeziku (Politički sustav Republike Hrvatske, Hrvatska povijest, Povijest hrvatske umjetnosti, Usvajanje drugog i stranog jezika i Uvod u hrvatsku gramatiku 1) te kroatistički kolegiji (Povijest hrvatskog jezika, Sintaksa hrvatskog jezika, Hrvatska književnost 15. i 16. stoljeća i Hrvatska književnost 19. stoljeća). U ljetnom se semestru izvode sljedeći kolegiji iz hrvatske kulture na engleskom jeziku: Svakodnevna hrvatska kultura, Uvod u hrvatsku gramatiku 2, Hrvatski film, Hrvatska etnografska baština i Europski kontekst hrvatske književnosti. Od kroatističkih kolegija uključeni su: Fonologija i morfonologija hrvatskoga jezika, Morfologija hrvatskoga jezika, Hrvatska književnost 17. i 18. stoljeća i Hrvatska književnost 20. stoljeća.

3. FILOLOŠKI PRISTUP POUČAVANJU HIJ-A NA CROATICUMU

U poučavanju HIJ-a na jezičnim vježbama na Croaticumu mogu se jasno uočiti odrednice filološkoga pristupa, osobito specifičnosti toga poučavanja u odnosu na suvremena glotodidaktička kretanja i trendove. Naime poučavanje HIJ-a na Croaticumu uklopljeno je u suvremene glotodidaktičke tijekove, prati ih i sudjeluje u njima, ali ima i svoje posebnosti koje ga kvalificiraju za takozvani filološki pristup poučavanju HIJ-a.

Glotodidaktički je aksiom da se nastava inoga jezika treba prilagođavati svojim recipijentima. Zbog toga se, prije nego što se opiše filološki pristup poučavanju HIJ-a, valja osvrnuti na sastav polaznika Croaticuma, odnosno na recipijente njegova programa. Skupine polaznika na Croaticumu mje-

šovite su po svim kriterijima (prvi jezik, dob, spol, obrazovna pozadina, iskustvo u učenju inih jezika, iskustvo u učenju HIJ-a, svrha učenja HIJ-a, potrebe radi kojih se uči HIJ i drugo). U samostalni modul Hrvatski kao drugi i strani jezik koji se izvodi na Croaticumu svakog je semestra upisano 75 stranih studenata koji su ujedno upisani u druge studijske programe na Filozofskom fakultetu i drugim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu (dakle svi strani studenti nisu filolozi), a ukupan broj polaznika modula iznosi oko 250. Osim studenata Sveučilišta u Zagrebu modul Hrvatski kao drugi i strani jezik pohađaju polaznici cjeloživotnog obrazovanja, komercijalni polaznici koji uče HIJ, a velik dio te kategorije (oko 50 polaznika svakoga semestra) otpada na potomke hrvatskih iseljenika koji se upisuju u Croaticumov modul zahvaljujući stipendijama Državnoga ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Budući da je sastav polaznika vrlo heterogen, nastava se nastoji koncipirati tako da bude svrsishodna i učinkovita za različite kategorije polaznika, ali tako da se filološka komponenta nikad ne izgubi, već da to bude nit koja je provučena kroz cijelo poučavanje. Zbog toga su polaznici nefilolozi, osobito oni na višim stupnjevima jezične kompetencije (Jezične vježbe 5 i 6, dakle razine B2+ i C1 po ZEROJ-u), poučavani filološkim sadržajima jednako kao i studenti filolozi (kojih je brojčano znatno manje). Budući da je Croaticum dio Odsjeka za kroatistiku, modul koji se izvodi na Croaticumu načinjen je tako da prije svega odgovara potrebama stranih studenata kroatistike i slavistike pa tek onda i drugih stranih studenata filoloških i nefiloloških studijskih grupa te potomaka hrvatskog iseljeničtva i različitih drugih komercijalnih polaznika. Specifičnosti poučavanja HIJ-a na Croaticumu, osobito poučavanja na višim razinama jezične kompetencije, proizlaze iz specifičnih potreba stranih studenata kroatistike, a to je prije svega potreba za razvijanjem ne samo jezičnih nego i metajezičnih znanja, kao i za usvajanjem hrvatskih kulturnih i, specifičnije, kroatističkih sadržaja. Poučavanje inih jezika u suvremenoj Europi, ali i šire, uglavnom se povezuje sa sadržajem *Zajedničkoga europskog opisnog okvira za jezike* (ZEROJ 2005) u čijim se opisnicima jezične kompetencije nalaze odrednice za poučavanje inih jezika na pojedinim stupnjevima. Međutim poučavanje inih jezika na sveučilišnoj razini, kako kad je riječ o poučavanju na drugim jezičnim odsjecima na Filozofskom fakultetu (Damić Bohač 2015) tako i na Croaticumu na Odsjeku za kroatistiku, obuhvaća puno više nego što je sadržano u opisnicima ZEROJ-a te nastoji približiti jezičnu kompetenciju studenata izvornogovorničkoj, ali i pružiti popratna teorijska znanja (metajezična, književna i kul-

turna) te prikazati jezik ne samo iz sinkronijske nego i iz dijakronijske perspektive. A sve to uvelike nadmašuje sadržaje predviđene ZEROJ-em.

Ako se poučavanje inih jezika može provizorno podijeliti na tradicionalno i suvremeno (Pavlin 2005), može se reći da bi tradicionalno poučavanje inih jezika bilo obilježeno poučavanjem jezičnih elemenata izabranih isključivo prema lingvističkim kriterijima i stavljanjem naglaska na jezik kao strukturiran sustav gramatičkih uzoraka. U tradicionalnim modelima poučavanja jezik je predstavljen kao složena tvorevina s određenim gramatičkim zakonitostima, a poučavanje jezika orijentirano je samo na standardni jezik u užem smislu, tj. općeobvezatni neutralni standardni jezik, dok raslojenost jezika (različiti funkcionalni stilovi i registri) nisu predmet poučavanja. Kao jedan od glavnih kriterija uspješnoga ovladavanja inim jezikom u tradicionalnom se sustavu smatra sposobnost stvaranja formalno ispravnih rečenica, a u govornome izražavanju naglasak je na tome kako izreći željeni sadržaj dakle forma je važnija od sadržaja. U takvim je pristupima lektor u središtu procesa poučavanja, naglasak je više na postupcima poučavanja nego na procesima učenja i usvajanja. Studenti ne sudjeluju u donošenju odluka o poučavanju i na nastavi se ne radi na ostvarivanju i razvijanju njihove nezavisnosti i autonomije u učenju. Za razliku od toga suvremeni pristup nastavi inoga jezika podrazumijeva da je u poučavanju, umjesto na samim jezičnim strukturama, težište na komunikaciji. Suvremeni su programi poučavanja načinjeni tako da je njihov naglasak na ishodima učenja, odnosno na obrazovnim postignućima, a ne sadržaju nastavnih materijala. U središtu su interesi i potrebe studenata pa poučavani jezični elementi ovise o njihovim konkretnim potrebama i očekivanjima. Iako je standardni jezik u užem smislu osnova poučavanja i u suvremenim glotodidaktičkim pristupima, ipak se u poučavanje uključuju svi funkcionalni stilovi i registri inoga jezika te oni mogu postati temeljem učenja ako za to postoji potreba. Cilj je osposobiti studente da budu komunikacijski kompetentni u onome funkcionalnome stilu i registru hrvatskoga jezika koji je njima iz osobnih i(li) profesionalnih razloga važan. U suvremenoj je nastavi razvijanje produktivnih jezičnih vještina (govorenje i pisanje) jednako važno kao i razvijanje receptivnih vještina (čitanje i slušanje) dok se u tradicionalnoj nastavi više radilo na razvijanju receptivnih vještina. Student je u središtu procesa poučavanja te je sustvaratelj toga procesa, a fokus se premješta s procesa poučavanja na proces učenja. Provode se psiholingvistička istraživanja kako bi se utvrdio način kako se procesira jezik, a rezultati tih istraživanja primjenjuju se u oblikovanju poučavanja. U suvremenom se poučavanju provodi individua-

lizacija nastavnoga procesa koja ima velik i snažan motivacijski učinak na studente (Pavlin 2005: 92) te se važnost pridaje komunikacijskoj i pragmatičnoj strani jezika. Suvremena načela poučavanja jezika zagovaraju odbacivanje dekontekstualiziranog uvježbavanja gramatičkih obrazaca i okretanje komunikacijski i značenjski kontekstualiziranim aktivnostima, dakle konkretnoj jezičnoj upotrebi. Interkulturalnost je važan segment suvremene nastave HIJ-a u kojoj se povezuju sadržaji hrvatske kulture sa sadržajima drugih kultura među kojima se time stvara interferencija i komunikacija. Težište je na autentičnom svakodnevnom jeziku te elementima koji opisuju kulturu i civilizaciju zemlje i društva kako bi se kod studenata postigla interkulturalna kompetencija.

Kad se usporedba tradicionalnog i suvremenog načina poučavanja inih jezika primijeni na poučavanje HIJ-a na Croaticumu, može se zaključiti da ono ima sve elemente suvremenog načina poučavanja inoga jezika te da je od tradicionalnog načina poučavanja zadržalo pogled na jezik kao strukturiran sustav gramatičkih elemenata, odnosno složenu tvorevinu čiji elementi funkcioniraju prema gramatičkim zakonitostima. Zbog toga se gramatika poučava vrlo detaljno i s uvođenjem metalingvističkih podataka kojima se tumači ne samo praktična nego i teorijska strana funkcioniranja hrvatskoga jezika. To obilježje, kao i intenzivno uključivanje književnih i kulturnih sadržaja u jezičnu nastavu, glavno je obilježje filološkoga pristupa poučavanju HIJ-a koje se provodi na Croaticumu i pojedinim inozemnim kroatistikama (Dobosiewicz i Wiatrowska 2015). Zbog toga je kvalitetan opis hrvatskoga jezika nastao u okrilju kroatistike temelj njegova poučavanja u nastavi HIJ-a. Budući da se na nastavi HIJ-a provodi vrlo detaljno, eksplicitno poučavanje jezika (koje uključuje stručnu terminologiju i lingvistička tumačenja), uvijek se poučavaju pune deklinacijske i konjugacijske paradigme bez obzira na to što svi oblici svih promjenjivih riječi nisu jednako često u upotrebi. Poučavaju se, proporcionalno razini poučavanja, i one jezične jedinice koje u uporabnom jeziku nisu jako zastupljene (zbirna množina, imenice stranoga podrijetla i slično), kao i jedinice čija je uporaba vrlo složena i teško usvojiva (gramatika brojevnik riječi, rečenična sročnost i drugo).

Na višim stupnjevima uvode se i normativne informacije te su zahtjevi koji se postavljaju pred studente HIJ-a slični zahtjevima koji se postavljaju pred sve ostale studente na filološkim studijima na Filozofskom fakultetu a, u slučaju najvišeg stupanja jezične kompetencije (kolegij Jezične vježbe 6), približavaju se zahtjevima i razini koja se od studenata očekuju na studiju

materinskoga jezika. Na najvišim stupnjevima jezične kompetencije (kolegiji Jezične vježbe 5 i Jezične vježbe 6) poučavaju se i različiti vidovi raslojenosti jezika (Udier i Gulešić Machata 2011a, 2011b), obrađuju se standardološka pitanja te se studente uvodi u društveno-jezične teme jer bi na toj razini bilo nedostavno poučavati jezik odvojeno od njegove sprege s društvom u kojem se govori.

Sprega jezika i književnosti glavno je obilježje filologije (Žagar 2015: 286) te zbog toga književnost zauzima važno mjesto u poučavanju HIJ-a na Croaticumu i inkorporirana je u poučavanje na više načina. Književni tekstovi obrađuju se na jezičnoj nastavi gdje služe, kao i neknjiževni, kao polazišni tekstovi koji se slušaju i(li) čitaju kako bi se postigao jezični unos. Na najvišim stupnjevima jezične kompetencije književna djela služe kao dodatni materijali koje studenti prvo čitaju kao lektiru i samostalno obrađuju, najčešće pišući o eseje o njima, te ih onda obrađuju zajedno s lektorom na jezičnoj nastavi. Kako bi se takav način obrade književnih djela omogućio i studentima nižih stupnjeva koji još nisu ovladali hrvatskim jezikom dovoljno da bi mogli samostalno čitati izvorna književna djela, napravljeno je prvo hrvatsko pojednostavnjeno izdanje knjige – *‘Čudnovate zgone šegrta Hlapića’ Ivane Brlić-Mažuranić za razinu B1* (Grgić, Đurđević i Salak 2016), a u izradi je i udžbenik pomoću kojeg će se HIJ učiti samo na predlošcima književnih tekstova Mire Gavrana (Aleksovski 2016, u postupku objavljivanja). Osim toga na Croaticumu se u svakom semestru organiziraju gostovanja hrvatskih književnika koja studenti samostalno pripremaju pišući i vodeći program za što je potrebna ekstenzivna priprema čitanjem i upoznavanjem opusa književnika čije se gostovanje priprema. Osim književnih tekstova u nastavu hrvatskoga jezika na najvišim razinama uvode se tekstovi književnih povjesničara i teoretičara u kojima se obrađuju aktualni kulturni i književni fenomeni (Udier 2014a), čime se nastava jezika ponovno povezuje s nastavom književnosti i kulture. Kroatistički kolegiji u samostalnom modulu Hrvatski kao drugi i strani jezik (v. 2. poglavlje) izvrsna su podrška poučavanju književnosti na jezičnoj nastavi.

Kulturološka je komponenta vrlo važna za poučavanje HIJ-a filološkim pristupom. Elementi hrvatske kulture uvode se u nastavu od najnižeg stupnja poučavanja (Jezične vježbe 1, razina A2+ po ZEROJ-u) te su brižljivo odabrani i strukturirani u poučavanju na svim razinama, proporcionalno ovladanosti HIJ-em. Silabi za jezične vježbe, ali i udžbenici za poučavanje HIJ-a (v. 2. poglavlje), strukturirani su tako da poučavanje hrvatske kulture nikada ne bude zanemareno, nego da bude proporcionalno zastupljeno u

svakoj lekciji odnosno tjednu poučavanja. Ono se odvija u rasponu od jednostavnih i osnovnih elemenata hrvatske kulture na najnižim stupnjevima, kao što su hrvatska država i jezik, zastava, pismo, najveći gradovi, nacionalni parkovi (Čilaš-Mikulić, Gulešić Machata, Pasini i Udier 2006, ²2008, ³2013), preko elemenata svakodnevne kulture, običaja i obilježja hrvatskih regija na srednjim stupnjevima (Čilaš-Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2008, ²2016; Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2011, ²2012 i ³2014), pa sve do zahtjevnih stručnih tekstova u kojima se raspravlja o različitim aktualnim kulturnim fenomenima (Udier 2014a, Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2015) na najvišim stupnjevima jezične kompetencije. Razvijanju kulturne kompetencije studenata HIJ-a pomaže i interdisciplinarni udžbenik hrvatske kulture *Hrvatska na prvi pogled* (Udier ur. 2014b) koji je obavezna literatura na kolegijima iz hrvatske kulture koji se izvode na engleskom jeziku u sklopu Croaticumova modula (v. 2. poglavlje). Kolegiji iz hrvatske kulture u modulu, kao i kroatistički kolegiji, pružaju izvrsnu podršku jezičnoj nastavi te mogućnosti za proširivanje znanja o hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi, ali budući da je riječ o izbornim kolegijima, i za individualizaciju studijskoga programa prema potrebama i afinitetima svakog studenta.

4. ZAKLJUČNO O POUČAVANJU HIJ-A NA CROATICUMU

Poučavanje HIJ-a na Croaticumu nije toliko povezano s počecima i prošlošću kroatistike kao nacionalne filologije koliko s njezinom sadašnjošću i budućnošću. Ono pripada djelatnostima koje služe internacionalizaciji nacionalne filologije jer se studij hrvatskoga jezika u sklopu samostalnog modula Hrvatski kao drugi i strani, koji je ostvaren u bliskoj suradnji s Odsjekom za kroatistiku inkorporacijom temeljnih kroatističkih kolegija, ali i s drugim odsjecima Filozofskog fakulteta čiji su stručnjaci nositelji i izvoditelji kolegija iz hrvatske kulture na engleskom jeziku u modulu, po karakteru približava nekim studijima kroatistike u inozemstvu koji sadrže sličan pristup i sličan, ali znatno manje ekstenzivan sadržaj. Poučavanje HIJ-a na Croaticumu služi internacionalizaciji nacionalne filologije i zbog toga što stranim studentima, budućim stručnjacima za hrvatski jezik, književnost i kulturu, predstavlja ulaz (ili ulazak) u hrvatsku kroatistiku.

Hrvatski jezik, kao uostalom i drugi strani jezici na filološkim studijima, studentima u procesu studiranja prvo postaje predmetom učenja i usvajanja, zatim sredstvom komunikacije i jezikom školovanja, a na najvišim razinama

i predmetom istraživanja te jezikom pojedinih specijalnosti i disciplina (lingvistika, književnost, glotodidaktika, traduktologija i slično) te jezikom za akademske namjene (jezikom na kojemu se polažu ispiti i pišu seminarski radovi te jezikom na kojemu se stječu znanja izvan institucionalnih okvira), a da bi se to moglo ostvariti, potrebno je razviti visokokvalitetan i učinkovit način poučavanja HIJ-a primjeren akademskoj razini. Poučavanje HIJ-a ima svoje glavno uporište u jezikoslovnoj kroatistici budući da opis jezika nastao u njezinu okrilju služi kao polazište glotodidaktičkoj obradi jezičnih jedinica sadržanih u poučavanju. Osim na jezikoslovlje, poučavanje HIJ-a na Croaticumu oslanja se i na rezultate proučavanja hrvatske književnosti i kulture koji također služe kao važan resurs za poučavanje filološkim pristupom. Pristup poučavanju HIJ-a koji se provodi na Croaticumu može se nazvati filološkim upravo zbog toga što inkorporira u sebe jezikoslovne i književnoznanstvene sadržaje nastojeći postići i zadržati najviše standarde u poučavanju kakvi su i primjereni za sveučilišnu razinu nastave inih jezika. Osim na kroatističkim sadržajima poučavanje HIJ-a utemeljeno je na suvremenom, dinamičnom, interdisciplinarnom pristupu u kojem se prelažu resursi drugih humanističkih, društvenih i interdisciplinarnih područja od kojih su najzastupljenije različite specijalizacije unutar primijenjene lingvistike (glotodidaktika, psiholingvistika, korpusna lingvistika, jezik za posebne namjene...) te povijest, geografija, politologija, etnologija, filmologija, povijest umjetnosti i druge srodne struke koje sve zajedno pridonose razumijevanju kompleksnoga fenomena hrvatskoga jezika, književnosti i kulture.

LITERATURA

- Aleksovski, Marinela. 2016. *Zagrlji hrvatski – u zagrljaju s Mirom Gavranom*. (U postupku objavljivanja.)
- Cvikić, Lidija, ur. 2007a. *Drugi jezik hrvatski*. Zagreb: Profil.
- Cvikić, Lidija. 2007b. Temeljno nazivlje u usvajanju jezika: hrvatski nazivi za input, output i intake. "Lahor" 1/3: 100–108.
- Cvitanušić Tvico, Jelena i Ranka Đurđević. 2012. Pola stoljeća Croaticuma. *Croaticum Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*. Ur. Marica Čilaš Mikulić, Antonio Toni Juričić i Sanda Lucija Udier. Zagreb: FF press: 123–132.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini, i Sanda Lucija Udier. 2006, ²2008, ³2013. *Hrvatski za početnike 1, Udžbenik i rječnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata i Sanda Lucija Udier. 2008, ²2016. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata i Sanda Lucija Udier. 2011, ²2012, ³2014. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, Marica i Sanda Lucija Udier. 2013. Provjeravanje poznavanja hrvatskoga jezika za neizvorne govornike u Republici Hrvatskoj, sadašnje stanje, potrebe, perspektive. *Međunarodni suradni skup Prvi, drugi, ini jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe, Zbornik radova*. Ur. Lidija Cvikić. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo: 113–124.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata i Sanda Lucija Udier. 2015. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za stupanj B2*. Zagreb: FF press.
- Damić Bohač, Darja. 2015. Kako olakšati usvajanje i učenje stranog jezika – na primjeru studenata francuskog jezika. Izlaganje na XXIX. savjetovanju Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku. Zadar, 24–26. travnja 2015.
- Dobosiewicz, Joanna i Lidia Wiatrowska. 2015. Slavistička identifikacija kroatistike na primjeru izabranih slavistika u Poljskoj i Europi. *Transmisije kroatistike, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Poznanju 9. i 10. prosinca 2013*. Ur. Krystyna Pieniążek-Marković i Tvrтко Vuković. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 75–86.
- Ellis, Rod i Natsuko Shintani. 2014. *Exploring Language Pedagogy through Second Language Acquisition Research*. London i New York: Routledge Taylor&Francis Group.
- Grgić, Ana i Sanda Lucija Udier. 2012. Provođenje ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma na Croaticumu. *Croaticum, Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 1. zbornik radova*. Ur. Marica Čilaš Mikulić, Antonio Toni Juričić i Sanda Lucija Udier. Zagreb: FF press: 109–122.
- Grgić, Ana, Milvia Gulešić Machata i Iva Nazalević Čučević, ur. 2014. *Hrvatski B1. Opisni okvir referentne razine B1 za hrvatski jezik*. Zagreb: FF press.
- Grgić, Ana, Ranka Đurđević i Tanja Salak. 2016. *Šegrt Hlapić za razinu B1. Prilagodba romana Čudnovate zgrade šegrtu Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić*. Zagreb: FF press.

- Gulešić Machata, Milvia i Ana Grgić, ur. 2015. *Hrvatski B2. Opisni okvir referentne razine B2 za hrvatski jezik*. Zagreb: FF press.
- Korajac, Aida i Tanja Salak. 2012. Bibliografija lektora i fonetičara Croaticuma. *Croatium Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*. Ur. Marica Čilaš Mikulić, Antonio Toni Juričić i Sanda Lucija Udier. Zagreb: FF press: 133–147.
- Loewen, Shawn. 2015. *Introduction to Instructed Second Language Acquisition*. London i New York: Routledge Taylor&Francis Group.
- Medved Krajnović, Marta. 2009. SLA i OVII: što se krije iza skraćenice? “Lahor” 1/7: 95–109.
- Novak Milić, Jasna i Milvia Gulešić Machata 2006. Međukulturna kompetencija u nastavi hrvatskog kao drugog i stranog jezika. “Lahor” 1/1: 69–92.
- Novak Milić, Jasna. 2014. Hrvatska svakidašnjica. *Hrvatska na prvi pogled, udžbenik hrvatske kulture*. Ur. Sanda Lucija Udier. Zagreb: FF press: 336–361.
- Pavlin, Antun. 2006. Odrasli učenici hrvatskoga jezika i komunikacijski pristup. “Lahor” 1/1: 90–97.
- Udier, Sanda Lucija i Marica Čilaš. 2005. Problemi s progresijom na osnovnom stupnju učenja hrvatskoga kao stranoga/drugog jezika. “Strani jezici” 2/2005: 125–131.
- Udier, Sanda Lucija i Zrinka Jelaska. 2008. Službena provjera poznavanja inojezičnoga hrvatskoga jezika. “Lahor” 6/3: 237–255.
- Udier, Sanda Lucija i Milvia Gulešić Machata. 2011a. Kakvom jeziku poučavati neizvorne govornike? Viši i niži varijetet u poučavanju hrvatskoga kao inog jezika. “Nova Croatica” V/5: 329–349.
- Udier, Sanda Lucija i Milvia Gulešić Machata. 2011b. Registri i hrvatski kao ini jezik. *Výuka jihoslovanských jazyků v dnešní Evropě*. Ur. Pavel Krejčí, Elena Krejčová i Mychal Przybylski. Brno: Porta Balkanica: 64–71.
- Udier, Sanda Lucija. 2014a. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2–C1*. Zagreb: FF press.
- Udier, Sanda Lucija, ur. 2014b. *Hrvatska na prvi pogled. Udžbenik hrvatske kulture*. Zagreb: FF press.
- Udier, Sanda Lucija. 2014c. Hrvatski jezik na početku 21. stoljeća. *Hrvatska na prvi pogled, udžbenik hrvatske kulture*. Ur. Sanda Lucija Udier. Zagreb: FF press: 123–160.
- Udier, Sanda Lucija i Milvia Gulešić Machata. 2014. *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2–C1*. Zagreb: FF press.
- Udier, Sanda Lucija, ur. 2016. *Croatia at the First Sight. Textbook of Croatian Culture*. Zagreb: FF press. (U postupku objavljivanja.)
- Vijeće Europe. 2005. *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*. Zagreb: Školska knjiga i Vijeće Europe.
- Žagar, Mateo. 2015. Filološka zanovijetanja: ogleđ na žarištima krize suvremene kroatistike. *Transmisije kroatistike, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Poznanju 9. i 10. prosinca 2013*. Ur. Krystyna Pieniżek-Marković i Tvrtko Vuković. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 269–288.

SUMMARY

A PHILOLOGICAL APPROACH TO TEACHING CROATIAN AS A SECOND LANGUAGE

Teaching Croatian as a second language to philology majors from foreign universities holds a prominent place within the Croatian studies as a national philology because it takes Croatian studies beyond the national boundaries and makes its topics accessible to foreign scholars and experts. Croatian studies as a national philology in Croatia, either from the perspective of linguistic or language teaching group of courses, focuses on studying and teaching Croatian language from the perspective of native speakers (i.e. Croatian viewed as a first language). Furthermore, most scholarly research projects related to the Croatian studies rely mostly on a theoretical rather than applied research perspective. In spite of that, scholarly research projects realized as a part of the mentioned discipline serve as the most common and most important resource for teaching Croatian as a second language.

This article aims to portray the implicit influence of Croatian studies as a national philology on teaching Croatian as a second language, at the same time influencing the formation of the so-called philological approach to Croatian language teaching that underpins teaching methods at Croaticum – Center for Croatian as a second and foreign language.

The majority of contemporary approaches to second language teaching rely on applied linguistics (Ellis and Shintani 2014, Loewen 2015) and start from actual, communicative needs of students who are the target group for the mentioned second language learning program. In other words, contemporary approaches to second language teaching are mostly oriented towards creating conditions for facilitating everyday communication by using the language in question. In line with the mentioned tenet, they normally do not entail philological contents. In contrast, philological approach to teaching Croatian as a second language that is implemented at Croaticum and some other Croatian or Slavic studies abroad, entails and integrates philological and general cultural contents. In this way it contributes to the status of Croatian national philology within the contemporary international and interdisciplinary Croatian studies, Slavic studies, as well as, generally speaking, the humanities.

Keywords: Croatian as a second language, teaching Croatian as a second language, philological approach